

Åttonde roten, tomt 42

Kvarteret Polismästaren

Tjugoförsta roten 1637–57

Kronhusgatans norra sida

Tolfte roten 1657–70

Sven Larsson skräddare

också kallad Sven skräddare den äldre eller *Sven Larsson i djupet* bodde här redan när mantalslängderna började 1637. Vid kämnärsrätten den 23.10 och 8.11.1650 igenfortrade Sven Larsson skräddare på sin sväger *Jöran Perssons* vägnar karduankläder av *Lars Andersson karduanmakare*. *Sven Gant profoss* vittnade.

Efter Sven Larsson gjordes arvsskifte den 19.9.1661. Hans änka

Anna Persdotter eller ”Anna i djupet”

var dotter till en *Per skräddare* (död c:a 1649) på Köpmansgatans norra sida öster om Östra hamnen (6.43), vars gård Annas sal bror *Daniel Persson skräddare* (död omkr. 1662) efter föräldrarnas död med samtliga syskons ja och samtycke bebodde. Daniel representerade sin far *Per skräddare* vid underrätten mot *Anders Bånge* den 17.6.1646. Anna hade köpt sin broder *Jöran Perssons* i Jönköpings del i gården och ägde därför dubbel lott.

Denne *Jöran Persson* uppträdde det enda året 1649 i Göteborgs mantalslängder, då i 27 roten med 3 mantal. Enligt meddelande från Jönköpingsforskaren *Per Ericsson* fick han samma år den 15 oktober burskap i Jönköping med *Olof Joensson* som cautionist. Han omtalas i Jönköpings dombok den 29.4.1650 som ”köpman *Jöran Persson*, nyligen inflyttad från Göteborg”. Han var gift med *Elin Andersdotter Groop* (änka efter *borgmästare Per Jönssons* son *Jöns Persson*, begr. 7.2.1643). I Jönköping klagade han enligt domboken den 4.3.1651 (kallad handelsman ifrån Göteborg) över att hans krämarbod natten innan hade sönderskurits och persedlar därifrån bortstulits: han misstänkte en löskona *Ingrid*, kallad *Snaflan*.

Gustaf von Ackern krävde den 2.11.1655 i underrätten resterande 48 dr kmt efter räkning för krediterat gods *Anna Sven skräddares*, som tid efter annan förhalade betalningen Om icke Anna efter sitt nu givna löfte betalade skulden till nästkommande påsk skulle *Gustaf von Ackern* få göra sig betald genom laglig exekution.

Åren efter *Sven skräddares* död infann sig kreditorerna: *Anders Olofsson* och *Olof Bengtsson* fordrade i mars 1664 hustru *Anna* för 12 skeppor malt. *Börge Jonsson skräddare* krävde i april samma år 38 rdr, *Rasmus Eriksson i Låssby* fordrade sommaren 1664 hustru *Anna* i djupet för en stut

Enligt underrätten den 16.3.1666 hade hustru *Anna* i djupet hos hustru *Sigrid i Kråketorp* pantat en guldring. *Sigrid* hade emellertid ”i nödtvång till *Carl Olofssons* hustru åter igen uthsatt ringen, dock hafwer (*Sigrid*) likväll henne ock sedan betalt men *Carl Olofssons* hustru will icke ringen till *Sigrid* återgifwa”, eftersom *Anna* i djupet var skyldig henne pengar.

En *Lars i Nääs* krävde i samma rätt och månad den 28 hustru Anna i djupet. Hon sade sig ha lovat betala obligationen med koljor ("kolier") och sill efter påskehelgen. Hon saknade på grund av sin medellöshet penningar varmed hon strax kunde betala de krävda 16 rdr och 10 öre.

1667 blev hustru Annas skuldproblem brännande akuta. Vid överrätten den 17.1.1667 begärde *Lars och Anders Svenssöner Träskars* genom sin fullmäktige *Berge Amundsson* immission i sin styvmoders Anna Sven Larssons gård, eftersom gården var dem tillvärderad genom arv. Anna Pedersdotter begärde att själv få sälja gården. Hon hade köpare till den, som nu var stadda på marknad. Separat ville hon få sälja sin brygggrättighet och sina redskap, som hade kostat henne många penningar. Värderingsmän tillsattes. I Stig Dymplings "Förteckning över bryggare och bryggerier i Göteborg före 1810" anges Sven Larssons skraddare motsvara nummer 47, vara bi-sittare och omtalad 1649–61. Anna i djupet bär nummer 149 och omtalas 1666–67.

Den 11.7.1667 insatte Berge Amundsson i rätten på Anders och Lars Svenssöners vägnar "en förseglat posa" uti vilken han sade ligga förvarade 135 d smt. Vidare inlade han *Frantz von Ackerns* handskrift på 85 d smt, vilket tillsammans utgjorde 220 d smt, som återstod av deras styvmoder Anna Pedersdotters gårds värde, sedan de hade tagit sitt arv. Peder Olofsson i Underö kom med krav och Anna med motkrav. Hustru *Cecilia von Lengerken* hade löst till sig *Arvid Anderssons* fordran på 60 d smt.

Vid överrätten bestämdes den 18.7.1667 att hustru Anna i djupet skulle namngiva sina kreditorer på det att ingen måtte bli utesluten från sin rätt och var och en skulle tillslås sin del av överskottet av hennes gårds värde.

Skulden Anders Bengtsson fordrade på *Bonifacio Thomassons* vägnar efter Annas sal man Sven Larssons handskrift 4 rdr 29 öre smt. Berge Amundsson hävdade åter styvsönerna Lars och Anders Svenssöner Träskars vägnar att hon till dem alldeles skulle avträda gården. Annas kände inte till Bonifacios skuldfordran och hur många kreditorerna var. Mot styvsönerna begärde hon uppskov till dess hennes måg hemkom från Skåne liksom penningar av dem, som Berge insatt i rätten så att hon kunde resa till hans Höggrevliga Excellence Riksdrotsen, som hade lovat att vilja hjälpa henne till sin rätt. Det bestämdes att *Henrik Johansson* och *Anders Björnsson* skulle uppteckna hustru "Anna sal Sven Larsson Bryggares" skulder.

Den 12.8.1667 berättades att *Joakim Bakare* hade hyrt sal Sven Larssons gård men att han inte slapp in, då hustru Anna Pedersdotter vägrade flytta.

I samma månad angavs hustru Anna Pedersdotters prefererade kreditorer vara (deras fordringar uttryckta i d smt):

Bonifacio Thomassons arvspretentioner 6 d 29 öre

Peder Olofsson i Underö efter laga dom 90

Hustru Cecilia von Lengerken efter laga dom 58 d 26 öre

Rådmännen *Peder Haraldsson*

och *Torbermus Berling* 9 daler

Summa 164 daler 23 öre

Resten skulle gå övriga kreditorer till delning. Berge Amundsson fordrade rättegångskostnaderna på Lars och Anders Svenssöners vägnar, sammanlagt 28 daler 28 öre.

De uppräknade kreditorerna var många:

Först staden 23.daler 20 4/5 öre

Johan Lilja

Hans Krakow

Berge Andersson i Turebo

Bengt Arnesson i Spöred

Petter Brandt

Eric på Holmen i Mölndal

Måns Ericsson

Ingeborg Månsdotter

Tjänstepigan Gunnella Månsdotter

Nils Pedersson i Lackarebäck och Anders

Pedersson i Mölndal

Hustru Ingrid sal Johan Ellers

Jacob Herwegh

Petter snickare

Anders Torstensson i Laggaregården

Anders Larsson i Lingome (Lindome)

Bengt Arvidsson, Amund Månsson, Bengt

Andersson i Mölndal och Peder Andersson i

Björlanda, Arvid Gudmundsson, Hans Nilsson

i Åby, Anders Nilsson i Balltorp, räntmästare

Daniel Nilsson.

Den långa listan avslutas med en suck: ”Blifwer intet öfwer. Är ondt penningar taga, där inge äre”.

Den 14.10.1667 begärde *Daniel Petersson* på hustru Anna sal Sven Larssons i djupets vägnar, att rätten uti kyrkoböckerna ville låta eftersöka, om det arbete, som hennes sal fader gjort till Gustavi kyrka för många år sedan ännu var obetalt. Detta slöt och fattade hon av de räkningar, som på sal presidenten Nils Börgessons räkning överlämnat till hennes sal fader. Rätten gav svaret att i denna räkning uppfördes hennes sal fader inte in debito utan hustru Annas fader hade tvärtom erhållit varor för vilka han till slut blivit skyldig 74 rdr. Därför kunde inte rätten befatta sig med hustru Annas ogrundade ansökan.

Änkan hustru Anna i djupet klagade i kämnärsrätten den 6.8.1668 över att hennes två femtedelar i föräldragården mot hennes vilja hade bortsålts av *Margareta Larsdotter*, änka efter Annas bror Daniel Persson och omgift med *Sven Persson snickare*. Annas dotter *Cecilia Svensdotter* hade först uppvaktats av en *Peder Olofsson i Underö*, som i januari 1665 krävde tillbaka sina friarskänker, när Cecilia hade gift sig med ”Sven Jonsson i djupet”. Ungefär samtidigt krävde Per

Olofsson i Underö fullmäktig *Olof Svensson Kruse* hustru Anna i djupet på något lin han hade skickat henne i hennes sons namn. Då gav *stadsfiskalen Felterus* till känna att Anna i djupet hade fört detta lin förbi stadens våg. Hon skulle förete *tullarrendatorn Anders Mörcks* bevis jämte tullsedeln.

Riksdrotsens bokhållare Lars Svensson

Uppenbarligen var det Sven Larsson skräddares son det var fråga om, när det den 20.10.1673 och 29.1.1674 talades om att riksdrotsens bokhållare Lars Svensson hade fått ett rekommendationsbrev av *Herr Pehr Brahe* angående två genom branden 1669 ödelagda tomter, som Lars Svensson hade sålt till *tullbesökaren i Marstrand Anders Persson* den 27.5.1668 men för vilka aldrig Anders Persson hade betalt en penning. Rätten fann köpet fullföljt genom en inskrivning i stadens protokoll den 13.4.1671. Nu stred Lars Svensson och *tullförvaltaren Gabriel Jönsson Duberg* om preferensen till tomterna.

Handelsmannen Anders Bengtsson Hising

I en skrivelse till magistraten (EIIa:5, 30.6.1679) klagade handelsmannen Anders Bengtsson Hising över grannarnas orenlighet. Han hade köpt de gårdar, som hade tillhört riksdrotsens bokhållare Lars Svensson och som *rådman Barthold Dellinguusen* hade haft i kommission, belägna norr i staden ”intill min svärfader Hindrik Johanssons tomt och gård” (d.v.s. hörntomten vid Torggatan 9.29) Grannarna däromkring hade uppfyllt tomterna med orenlighet, som fortfarande dagligen ditfördes, så att ”tomterna blev uppfyllda som berghögar och snart så höga som husen och gatan så igenstängd, att man snart ej framkomma kan.” Han klagade över stank och elak lukt. 1678 hade man kunnat läsa följande i magistratens registratur

(Ba:5): ”Invånaren och bryggaren Henrik Johansson högeligen beklagar, det hans huus och wägg blifwer förderfwat och stor skada tager af den myckna oreenligheet och dyngan, som föres och lägges på den öde tompten närmast hans huus ligger, jämwäl ock hans grannar sig beswära, det rännesteenen för samma ödetompt förmedelst wattnets förskämmande och hindrande af oreenligheet att löpa från deras rännestenaar, dem till hinder och meen är, begärandes att ägaren till berörda tompt måtte tillhållen blifwa, sådan förderfwelse och olägenheet dämna och företaga, alltså och emedan man hafwer förnummit det rådmannen (vilken) haft i Commission att försälja berörda tompt” etc.

Samma år som bryggaren Henrik Johansson klagade över dyngan på styvsvärsonen Anders Bengtsson Hising tomt 8.42, nämligen 1678, hände det för innehavaren av kvarterets södra hörntomt vid Östra Hamngatan, tomt 9.20, *tullkontrollör Anders Olofsson*, att hans ko illa skadades på ryggen och i sidan av följande händelse: hans piga Kerstin Larsdotter hade kommit från Heden i Gamle Port med boskapen. En drucken *bonde Olof Mattsson* från Mölndal kom körande med sin kärra. Man ropade till honom och bad att han skulle låta bli att köra över bron till dess att boskapen hade hunnit över men han vägrade. Han slog i stället boskapen, så att tre kor föll av ”windebroden ner i wallgropen”.

Anders Bengtsson Hising fick burskap som handelsman 20.9.1677. Hans första hustru, okänd till förnamnet, var dotter till den framgångsrike *handelsmannen Hans Olufsson*, bosatt på tomter sträckande sig från Södra Hamngatan till Drottninggatan (4.111–12 och 5.25–26?) När Anders Bengtsson Hising efter hennes död gifte om sig med Henrik Johanssons styvdotter *Annika Persdotter* vet man ej. Annika och hennes syster *Ellika Pedersdotter* var döttrar till en *hökare Per Påfwelsson*, död 1667, vars änka *Margareta Hansdotter* enligt en skrivelse i magistratens registratur (Ba:7, 22.10.1693) avled den 25.11.1690.

Hon hade enligt skrivelsen ”tidigare i livstiden” den 5.8.1690 författat en testamentarisk disposition och till testamentsexekutor förordnat *rådman Laurent Böker*.

Kvarlåtenskapen inventerades och delades mellan de båda mågarna nämligen *Jacob Loding* och *Anders Hising*. ”Deras stridiga räkningar hafwa förmedelst deras obändighet och underliga hufwuden samt ensinnighet och egenwilligheet icke kunnat av magistraten likvideras ehwad wij the-rå arbetet och oss bemödat hafwa.”

Det tycks som om *Anders Bengtsson Hising* aldrig med bostadshus bebyggde de tomter, som han köpte av riksdrotsens bokhållare *Lars Svensson*. Redan i början av 1680-talet (huseköpspenning 19.2.1683) köpte han på offentlig auktion framlidne *Herman Spönsetzers* gård på Korsgatan och hörnet mot Svenska kyrkan och flyttade dit utan sin familj. I november 1692 klagade *Petter Lübkes änka Catharina Mårtensdotter* över att *Anders Bengtsson Hising* löpte runt med bart ljus upp och ned nätterna igenom, som vittnen hade hon inkallat ett stort antal grannar.

Den 16.3.1693 anklagade *Anders Bengtsson Hising* svågern *Jacob Loding*, som bl.a.

1) hade byggt en svinstia på *Anders Bengtsson Hising*s tomter utan lov och utkastat svinorenligheten på *Hisings* kålsängar, då de ”wore i sin bästa knyttning, varför de alldeles förstörts”

2) slagit och spikat rännen under *Hisings* hus

3) hade huggit hål på det nya plank, som *Anders Hising* hade låtit göra på Magistratens tillsägelse och på vilket *Loding* kostat på vare sig spik eller bräder.

4) utkastat orent vatten på *Hisings* gård

5) illa slagit *Hisings* hustru i deras hus

6) igenspiakat och utestängt *Hising* och hans hustru från en nattstuga de hade över sitt ”boo” och i många år använt till sin nytta.

Jacob Loding å sin sida klagade den 23.5.1693 över att hans svägerska *Annika*, *Hisings* hustru, hade bemäktigat sig den ena av hans sal svärmoders tomter, som var bättre bebyggd än den *Loding* bebodde och över att hon hade uppsatt ett ”spilte” mellan sig och *Loding*. Han begärde, att *Hisings* hustru måtte flytta därifrån och till sin man. Den gård, som *Hising* bebodde vid Svenska kyrkan hade hans svärmoder löst med över 1 111 d smt från hans kreditorer. Rätten fann att den gården hade *Lodings* svärmoder testamenterat till *Hisings* barn. Det angick icke *Loding* att markarna levde åtskilda. Den tomt, som *Hisings* hustru bebodde efter sin avlidna mor hade hon ärvt genom byte och lottkastning. Både den tomten och den *Loding* själv bebodde hade värderats av opartiske gode män.

Den 1.2.1694 talade *Anders Bengtsson Hising*s hustru *Anna Pedersdotter* om sin mans huvud- och sinnessvaghet. Han var så avsigkommen, att han inte kunde sköta sina affärer. Året därefter representerades hustru *Anna* i rätten av *rådman Ekmans tjänare Johan Törnberg*. Hon berättade att hennes man nyligen var avliden och begravnen (13.9.1695). Ekonomin var inte den bästa. Redan 24.12.1686 hade *handelsman Nils Pehrsson* för att sekundera *Anders Bengtsson* i hans beträngda villkor förnöjt och betalt hans kreditorer *Joakim Lützens* från Hamburg och *Peter Ditlar* från Amsterdam. *Nils Pehrsson* hade fått träda i samma rätt och fordran i *Hisings* hus, som dessa kreditorer hade. Den 8.2.1697 protesterade *Anders Bengtsson Hising*s änka (begr. 1708 18]9) mot att *fiskalen Styfwert* hade låtit panta henne på grund av hennes skulder trots att magistraten hade låtit befria henne från dem en gång för alla (EIIa:13).

Barnen i andra äktenskapet var *Reinholt och Baltzar Andersson Hising* och *Ingel och Annika Andersdöttrar Hising*: den sistnämnda, född 1678, död 1732, var gift med *handelsmannen Bernhard Georg Runge* (burskap 9.3.1696).

Handlanden Jacob Svensson Bornander

Som representant för arvingarna sålde Runge Anders Bengtsson Hisings och hans hustrus båda tomter mellan *Adrian Lindström* i öster och *Nils Röhammar* i väster för 400 d smt till handlanden Jacob Bornander, uppbud 9.11.1708, fasta 22.3.1709. Åtal för att tomterna var obebyggda eftergavs.

Jacob Svensson Bornander var västgöte och son till *prästmannen Sveno Laurentii Bornander* i Borna i Dala pastorat och *Elisabeth Hansdotter* och lämnade föräldrahemmet någon gång efter 1689 för att bli handelsman i Uddevalla. Därifrån flyttade han 27.3.1699 till Göteborg, där han erhöll burskap 27.4. s.å. Ett par år senare flyttade också hans bror *Samuel Bornander* från Uddevalla och erhöll burskap i Göteborg 26.8.1701 (se kv. Vindragaren 10.28). Jacob Bornander var den ojämförligt framgångsrikaste av de båda bröderna.

Före 1715 hade Jacob Bornander bebyggt de båda tomterna och taxeras detta år för ett tomtvärde 400 d smt, hus värda 2 000 d smt och löseegendom uppgående till 1 600 d smt. I upphandlingslängden 1717 skattas Jacob Bornander och hans *hustru Britta Greiff* till den extremt höga siffran 24 d smt vardera: man hade råd att hålla sig både med *preceptoren Sven Lundberg*, *amman Maja Olofsdotter* och *pigan Elin Andersdotter*. Enligt Berg (I:1, 182) hade avvittning ägt rum 12.3.1703 efter Jacob Bornanders hustru *Maria Rasmusdotter Heidemarck*, varefter Jacob Bornander samma år gifte om sig med *Brigitta Bruhn*, död som änka (begr. 5.5.1742). Hon var dotter till *kaptenen vid Södermanlands regemente Abraham Larsson*. Inbördes testamente hade upprättats 30.7.1737.

Vid bouppteckningen 17.6.1742 efter makarna upptogs bland tillhörigheterna hus och gård på Kronhusgatan, värderat till 2 400 d smt samt ½ skattehemmanet Pixbo i Råda, inköpt 12.5.1735 för 2 498 d smt och sålt 1742 på auktion för 2 062 d smt till mågen *inspektör Nils Svanhals*.

Men redan före sin död (begr. 1.2.1740) hade Jacob Bornander – kallad senior, sedan hans son Jacob Jacobsson Bornander (begr. 27.4.1737) fått burskap 22.10.1735 – flyttat från Kronhusgatan. Han skrev från Pixbo den 2.6.1738 och hänvisade till sina tidigare suppliker, varigenom han på grund av sin ålderdom uppsade sitt burskap. Sedan 1730 hade han ej kunnat driva någon handel. Han hade lämnat sin gård i staden till *notarie Swan*. Han klagade över att han trots detta var belastad med odrägliga skatter (EIIb19 13.6.1738).

Efter Jacob Bornander seniors död blev det tvist mellan arvingarna. *Handelsmannen Bengt Gustaf Geijer* som förmyndare för avlidne handelsman Jacob Bornander den yngres dotter *Brigitta Sophia Bornander* krävde hennes arvslott 6520 daler 16 4/4 [oklart i manuskriptet] öre smt av Jacob Bornander den äldres sterbhusdelägare *rådmannen Peter Jernstedt*,

inspektör Nils Svanhals och *handelsman Gustaf Cahman*.

Överinspektör herr Paul Ekerman

lät den 8.8.1742 uppbjuda avlidne handelsman Herr Jacob Bornanders arvingars hus och gård på Kronhusgatan, som han hade tillhandlat sig på offentlig auktion för 1 501 daler. Det fanns tapeter i ett av överrummen.

1746 brann husen på tomten ned i samband med storbranden. När Paul Paulsson Ekerman (född 1708) avled i Stockholm den 13.11.1749, var han justitieborgmästare i Göteborg och justitiarie i Sävedals härad, sedan han 1747 hade bytt tjänst med *politieborgmästare Holst*. Utom dessa båda avbrända ödetomter vid Kronhusgatan, som värderades till 400 d smt, efterlämnade han enligt bouppteckningen 1.2.1750 ett trähus vid Drottningporten vid Slussen, som han hade köpt 5.4.1746, och som hade byggts av *majoren vid fortifikationen Bengt Wilhelm Carlberg* efter tillstånd enligt Kungl. Fästningskommissionens protokoll 4.8.1733 på till fästningen hörande grund mellan vallens inre docering och Larmgatan. Han hade 1734 gift sig med *Christina Beata Häger*, född 1714, död 1787, dotter till *rådman Olof Häger*, död 1736, och *Catharina de Silentz*, död 4.12.1756. De hade döttrar, som var gifta med resp. *assessor Niclas von Jacobsson* och *kommerserådet Christian Arfwidsson* (hans tredje gifte).

Enligt Riksens Ständers Manufakturiekontor häftade avlidne justitieborgmästaren Paul Ekerman i skuld till kronan sedan den tid han förestod överinspektorssysslan vid Stora Sjötullen i Göteborg. För att kunna betala denna skuld hade hans änka Christina Beata Häger begärt att på auktion få försälja de två ödetomter på Kronhusgatan mellan tunnbindaren *Mäster Anders Hasselgrens* hus och gård å östra och slaktaren *Mäster Hans Ahlgrens* ödetomt å västra sidan. Tomterna var visserligen värderade till 400 d smt men utgångsbudet vid auktionen 29.4.1755 var 335 d smt, varvid, som det står i auktionsprotokollet: "Herr Jon Forsbeck ropade sitt bud, varöver ingen hördes bjuda."

Uppenbarligen löste Ekermans måg *handelsman Niclas Jacobsson* in ödetomterna, ty de tillskrivas honom i 1760 års tomtöreslängder. 1765–70 var det "handelsman V. von Öltkens ödetomt" och 1775 "bagaren Scharins änkas tomt inplankad till vedbod".

Snickaren Mäster Carsten Didrik Rosenbrock

lät den 25.9.1782 för 133 rdr 16 skill specie uppbjuda tvenne vid Kronhusgatan mellan bagaren Scharins änkas hus å västra och herr *kämnären Enander* å östra sidan samt *handlanden Hans Borgmans* tomt å norra sidan belägna ödetomter, som han köpt av kommerserådet och riddaren av Kungl. Vasaorden *Christian Arfwidsson* och hans hustru *Margareta Christina Arfwidsson* 17.9.1782. Tomterna köptes därefter av kämnären Enander, som hade tilldömts dem den 2.7.1784 av Göta hovrätt på grund av sin naborätt, varefter Enander den 4.11.1784 sålde dem till *handelsmannen Johan Georg Ekmans änka Elisabeth Ekman*, som uppbjöd dem första gången 13.12.1784.

1786 var det *rådman Sven Wengrens ödetomt* och 1787 hans bebyggda tomt.

1790 hade tomterna övertagits av *handelsman E. A. Broms*, som var ägare ännu 1807. Uppbud ägde rum av 8.42 5.4.1795.

Senare uppbud av 8.42

dr Fredrik Schultzen	9.12.1816
grosshandl Elias Tauson	
änkan Ulrika Charlotta Trana	12.5.1873

Senare uppbud av 8.42--43

handl L A Pettersson 23.4.1849 (8.42-23 1/3)

Dito 2.12.1833 (8.42-43 ½)